

جست و جوی هویت گمشده شهر

یژه‌های قابل هستمی، پژوهش درباره هویت تهران، اهمیت شناخت گذشته شهر که باعث می‌شود دستاوردها، اثرها و عواقب رشد مناسب یا نامناسب آن مورد نقد و توجه قرار بگیرد.

پژوهش برای آینده‌ای بهتر

اهمیت تحقیق درباره تهران و شناختن این شهر غیر قابل نتمان است. منظور از تحقیق، درک حاصل از آن است برای دنیای امروز. ضمن اینکه تاریخ را حفظ می‌کنیم باید از این پژوهش‌ها برای ساخت و آینده بهتر تهران درس بگیریم؛ نوعی نگاه تحلیلی از آنچه بود به سمت آنچه باید باشد. در این صورت است که گفتن درباره هویت، تاریخ و فرهنگ مهم و ارزشمند خواهد بود.

چالش با دیگر شهرها

نکته‌ای که در بازگویی هویت تهران دور مانده، این است که تهران با وجود قدمت و اهمیتش یک اثر نامناسب هم در ایران گذاشت که دلیل آن خود تهران و جمعیت آن نبود، بلکه حکوم‌نگران و صاحب‌منصبان آن بودند. دلیل رشد انفجاری جمعیت و تراکم در شهر تهران حاصل بی‌توجهی به دیگر شهرهای ایران است. تهرانی که در دوره ناصری ۱۵۰ هزار نفر جمعیت داشت در دهه چهل به جایی رسید که از غرب تا میدان تازه‌ساخت آزادی و از شرق بعد از پیچ‌شمیران خارج از شهر محسوب می‌شد. دور تا دور یوسف‌آباد که محل سکونت ما بود تپه و دره بود. تمام امکانات شهری و دانشگاه‌ها در تهران با شروع برنامه توسعه در زمان پهلوی اول اجرا و از همانجا چالش پایتخت با دیگر شهرها آغاز شد و آنچنان پیش رفت که می‌توان گفت تهران اکنون یک ابرشهر شده که دیگر هویت خودش را گم کرده است. ما به‌عنوان تهران‌پژوه با چرایی در دست در کوچه‌پس‌کوچه‌ها و محله‌ها و مدرسه‌های شهر می‌گردیم و اتفاقات آن را جست‌وجو می‌کنیم، برای اینکه درسی از این پژوهش‌ها بگیریم. مهم‌ترین درس تهران‌پژوهی می‌تواند برای متولیان شهر این باشد که تهران دیگر ظرفیت ندارد و به شهر اجازه ندهیم بیش از این گسترش یابد.

همشهری، محل رجوع

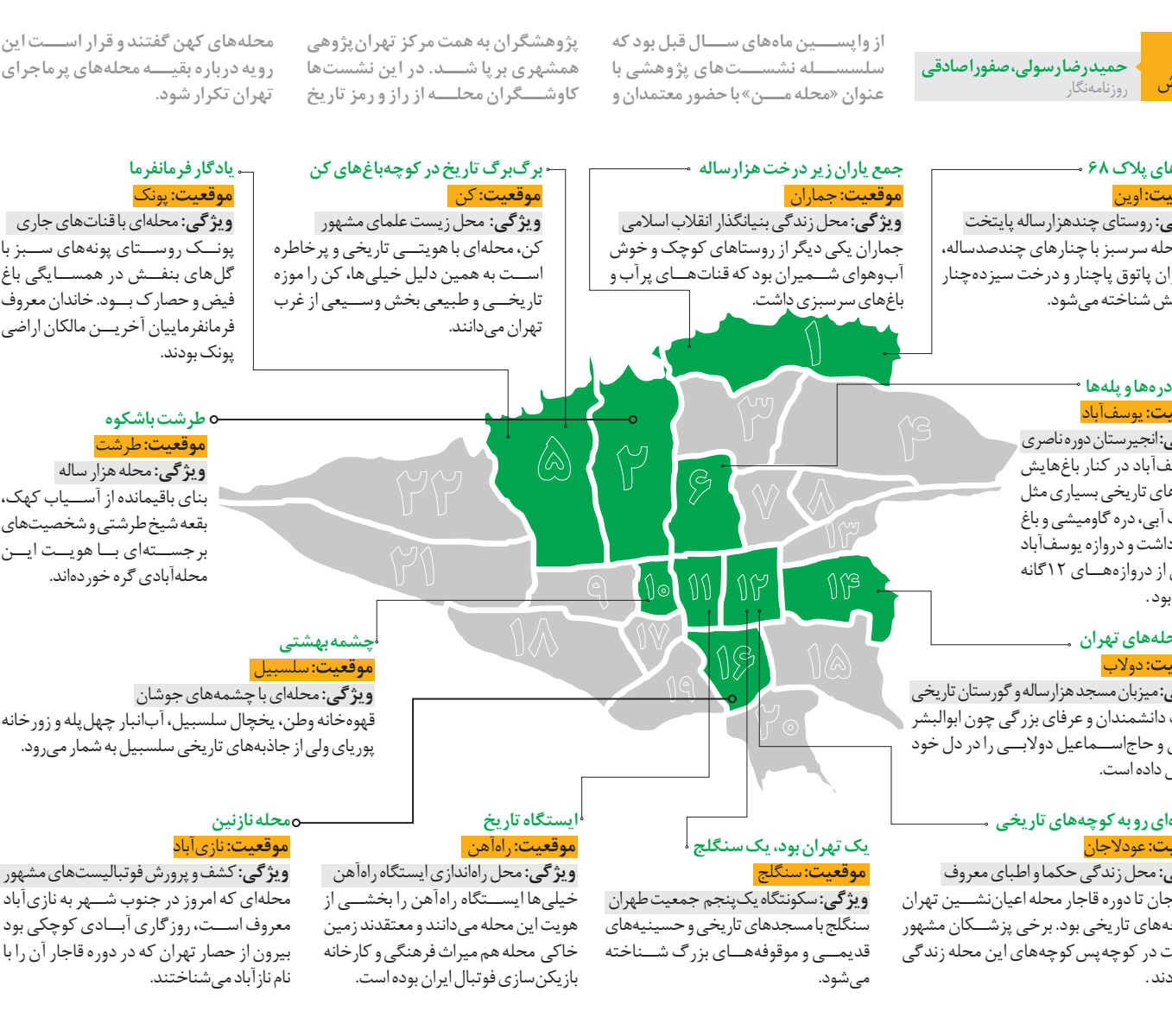
در این مسیر بی‌تردید مرکز تهران‌پژوهی مؤسسه همشهری می‌تواند محل رجوع باشد و از یافته‌های تیم خود بهره‌برد. آن‌طور که شنیدام گروه تهران‌پژوهی مؤسسه همشهری اطلاعات مفید و کارشناسانه‌ای درباره هویت شهر ارائه می‌کنند.

بهترین پایتخت ایران
سید مهدی اعرابی، تهران‌پژوه؛ طبق اسناد تاریخی مدونی که موجود است، تهران با تمام مشکلاتی که با آن دست و پنجه نرم می‌کند ازجمله مشکل آب، آلودگی هوا و ترافیک که با تاریخ بی‌نظیرش همچنان یکی از بهترین پایتخت‌های ایران در طول تاریخ است و انتقالش به جای دیگر کاری بسیار خطیر و غیرقابل باور است.

قصه‌های محله من

همراه با معتمدان محلی، تاریخ شفاهی کمتر شنیده شده کوچه‌ها و خیابان‌های تهران را کشف کرده‌ایم

کوچه به کوچه با خاطرات تهران

را‌زهای محله‌های پایتخت را در گفت‌وگو با کارشناسان رمزگشایی کرده‌ایم

۷۰نشست موضوعی و تورهای تهرانگردی و پژوهشی، دستاورد یک‌سال ونیم فعالیت مرکز تهران‌پژوهی همشهری است؛ نشست‌هایی که با حضور تهران‌پژوهان، استادان دانشگاه و علاقه‌مندان به تاریخ و هویت تهران در مؤسسه همشهری برگزار شد تا تهران‌داشته‌های تاریخی و فرهنگی‌اش را از لابه‌لای خاطرات و تاریخ شفاهی مردمانش،

گزارش

سمیرا بابا جانپور، ثریا روزبهانی روزنامه‌نگار

ضرورت نگاه فرهنگی به تاریخ تهران

حمید ناصری، تهران‌پژوه؛ کشور‌های توسعه‌یافته و پیشرفته در گذر زمان به تأثیرگذاری کلان‌شهرهای خود در فرهنگ، سیاست و هویت کشورشان بی‌برند و تصمیم گرفتند برای انتقال اهمیت این شهرها به آیندگان روزی را به نام شهرهای تأثیرگذار از نظر فرهنگی، گردشگری و سیاسی نامگذاری کنند. ایران نیز با الگوبرداری از این کشورها از این شیوه استفاده و با تصویب نمایندگان چهارمین دوره شورای شهر تهران روزی به نام روز تهران را تأیید وزارت کشور به تقویم اضافه کرد.

پیشینه تاریخی

تهران حدود ۲۲۹سال پیش به‌عنوان پایتخت کشور انتخاب شد. از آن زمان تا امروز شهر ما نقش بسیار کلیدی و مهمی در حوادث دوره معاصر ایفا کرده است. نامگذاری روز تهران به این دلیل انجام شد که این شهر نیز مانند شهرهای پیشرفته و دارای پیشینه تاریخی بتواند در صنعت‌های مختلف از جمله گردشگری حرفی برای گفتن داشته باشد.

حفظ هویت تاریخی

تهران باید هویت تاریخی و فرهنگی خودش را حفظ کند، بنابراین نمی‌توان با نگاهی کاملاً مدرن به این شهر نگاه کرد. نباید در ساختن هر سازه‌ای چه برج‌های مر‌تفع و چه تونل‌های زیرزمینی آسیبی به بافت تاریخی شهر مانند قنات‌های آن وارد شود. در واقع نباید هویت شهر قربانی مدرن شدن شهر شه‌ود. بنابراین توجه به بافت تاریخی هنگام نوسازی‌های شهری و کالبدی در کنار بازیابی هویت تاریخی از این منظر اهمیت ممتازی می‌یابد.

نقش مؤثر مرکز تهران‌پژوهی

مرکز تهران‌پژوهی از زمانی که فعالیتش را آغاز کرده نقش مؤثری در بازیابی هویت تاریخی تهران داشته است. این مرکز با تلاش‌های بی‌وقفه خود توانست توجه مدیران ارگان‌های مختلف را دوباره به هویت پایتخت کشور جلب کند. با این اتفاق بود که برخی مدیران نیز به برگزاری تورهای مختلف روی آوردند تا آنها هم نقشی در این امر داشته باشند. باید تلاش کرد تا به تاریخ تهران نگاه فرهنگی داشت و همانند مرکز تهران‌پژوهی با هدف احیای آن کوشش کرد تا هویت این شهر به نسل آینده نیز منتقل شود.

سید رسول آمینی، نویسنده؛ نامگذاری روزی به نام تهران، شهری که امروز از اجتماع خرده‌فرهنگ‌ها و قومیت‌های مختلف شکل گرفته و به‌نوعی تبدیل به ایرانی کوچک شده است، فرصتی مناسب برای پرداختن به تاریخ، هویت، فرهنگ و آداب و آنچه از این شهر به فراموشی سپرده شده، است.

تهران شهر خاطره‌هاست

همايون عبدالرحيمی، تهران‌پژوه؛ در همه‌سال‌هایی که به اتفاق همسرم درباره هویت و قدمت تهران تحقیق و پژوهش کردیم ماحصل کارمان را در قالب نمایشگاه در معرض دید عموم قرار دادیم و عنوان «تهران شهر خاطره‌ها» را برای نمایشگاه انتخاب کردیم. ما معتقدیم که قریب به اتفاق مردم با تهران خاطره دارند چرا که به بهانه‌های مختلف بارها به پایتخت آمده‌اند و با کوله‌باری از خاطرات آن را ترک کرده‌اند.

اقدامی مهم

تهران شهر خاطرات است و این موضوع به لحاظ اجتماعی اهمیت فراوانی دارد. تهران از بعد تاریخی هم شهر بسیار مهمی است. چنان‌که در مقاطع مختلف تاریخی همواره در بطن اتفاقات مهم قرار داشته؛ می‌توان گفت تهران نقطه شروع بسیاری از اتفاقات مهم تاریخی بوده است. بنابراین نامگذاری روز تهران، اقدام مهمی تلقی می‌شود که جای خالی آن به‌شدت احساس می‌شد.

ضرورت مستندنگاری

روز تهران حالا بهانه مناسبی است برای اینکه تاریخ و هویت پایتخت را بیش از گذشته مورد واکاوی قرار دهیم و از آن حراست کنیم. چون بیم آن می‌رود که با گذشت زمان تخریب شوند. برای مراقبت از سرمایه‌های تاریخی و اجتماعی و تاریخ شفاهی تهران باید مستندنگاری کنیم.

یک نقطه امید در همشهری

تیم تحقیقاتی ما تاکنون درباره شکوه معماری و به‌خصوص درباره کاشی‌کاری، حجاری، آجرکاری و گچ‌کاری بناهای تاریخی تهران پژوهش‌های فراوانی کرده اما معتقدیم هنوز موضوعات ناشناخته بسیاری مانده که از نگاه پژوهشگران حوزه تهران‌شناسی مغفول مانده و باید به آنها پرداخته شود. در چنین زمانی، راه‌اندازی مرکز تهران‌پژوهی همشهری یک نقطه امید برای همه پژوهشگرانی است که در حوزه تهران‌شناسی فعالیت می‌کنند و با مستندنگاری بناها، مکان‌ها و هویت تاریخی پایتخت می‌خواهند منابع مکتوب قابل اعتماد برای نسل‌های آینده به یادگار بگذارند. در دهه‌های گذشته انجمن‌های زیادی برای جست‌وجو درباره هویت تهران شکل گرفت و حتی تعدادی محله‌با همین رویکرد منتشر شد اما همه آنها یکس پس از دیگری محو شدند و خبری از آنها نیست. مرکز تهران‌پژوهی همشهری برای ماندن در این عرصه باید بیش از گذشته تبلیغ شود و در روزنامه همشهری باید جایگاه تبلیغاتی قابل‌اعتنایی برای آن در نظر بگیرند، چرا که دوام و قوام این مجموعه به کشف هویت ناشناخته تهران کمک می‌کند.

در اهمیت ری؛ مادر تهران

احمد ابوحمزه، تهران‌پژوه؛ تهران فقط خودش نیست. تهران به مادر خودش، ری، وصل است. وقتی صحبت از تهران می‌شود باید از ری که از حدود ۸۰۰۰سال قبل جایگاه رفت‌وآمد مردم جهان از غرب به شمال به جنوب بود نیز یاد شود. همه راه‌ها به نوعی به ری ختم می‌شد.

یک شهر باستانی

تهران بزرگ‌جا پای ری گذاشت. ری هم از نظر تاریخی و هم آب و هوایی و همچنین زمین‌های فراوان کشاورزی، قبل و بعد از اسلام، منطقه مهمی محسوب می‌شد. شناخت تهران بدون درنظر گرفتن ری کامل نیست. اگر بخواهیم به پیشینه تهران و جایگاه تاریخی آن بپردازیم باید به گذشته ری و شمیران اشاره کنیم. گذشته است که باعث هویت تهران می‌شود و تأثیر ری را در این میان نمی‌شود نادیده گرفت. ری یک شهر باستانی است که با تاریخ زاده شده و در هر کتاب تاریخی نامی از آن برده شده است. به قول دکتر کریمان «ری، مادر تهران است»، اما متأسفانه به آن نگاهی نمی‌شود.

خانه‌های اربابی

ری موجب انقلاب مشروطه شد و مهاجرت صغری به این شهر در خانه‌های اربابی انجام شد. شیخ‌فضل‌الله نوری و آیت‌الله طباطبایی مدتی در همین خانه‌ها ساکن بودند و توسط مردم آنجا پذیرایی می‌شدند.

ثبت بیش از ۱۴۰تر باستانی

آثار بسیاری زیرمجموعه شه‌ری است. اگر بخواهیم ری را به‌عنوان منطقه ۲۰بینیم، شاید بیش از ۱۴۰ اثر نبی و بیش از هزاران اثر غیرنبی در آن وجود دارد. هیچ شه‌ری در ایران نیست که این همه آثار و جاهای دیدنی، حتی مواردی که هنوز زیر خاک هستند، داشته باشد. بنابراین اگر بناهای تاریخی و سنت‌ها و اتفاقات گذشته در شهر تهران را نادیده بگیریم، برای نسل بعدی چیزی از هویت این شهر باقی نخواهد ماند. در این شرایط اما مرکز تهران‌پژوهی مؤسسه همشهری کار نوبی را آغاز کرده است که کمک زیادی به بازشناسی هویت تهران می‌کند. امیدوارم با کمک پژوهشگران آنچه روایت می‌کنند قابل استناد باشد و به‌عنوان منبعی قابل اعتماد از آن استفاده‌های گوناگونی صورت گیرد.